

An Van Rompaey

Taalbegeleider Katholiek onderwijs Vlaanderen, regio Antwerpen

Contact: an.vanrompaey@katholiekonderwijs.vlaanderen

Mindmappen met kleuters

1. Inleiding

Het niveau van begrijpend lezen is in Vlaanderen de voorbije jaren enorm gedaald. Werk aan de winkel dus en tijd voor actie! Om tot betere resultaten te komen voor

begrijpend lezen is het van belang om kwaliteitsvol, planmatig en doelgericht in te zetten op begrijpend luisteren in de kleuterschool. In heel wat scholen met veel NT2-leerlingen stelden we vast dat de leraren onbewust kiezen voor minder complexe verhalen om voor te lezen. Bovendien wordt er minder voorgelezen en meer verteld. In de zoektocht naar een effectieve aanpak, maakten we kennis met *Mindmappen*. Uit onderzoek blijkt dat het visualiseren van informatie door gebruik te maken van een *mindmap*, positieve effecten heeft op begrijpend lezen, uitbreiding van woordenschat en verhaalbegrip (Kim et al. 2004).

2. Mindmappen

Woordenschat en begrijpend luisteren worden gerekend tot mondelinge taalvaardigheid. Een goede mondelinge taalvaardigheid is belangrijk om deel te nemen aan het schoolse leven en de maatschappij, ze is ook van onschatbare waarde in het proces naar het later technisch en begrijpend lezen. *Mindmappen* met kleuters, wat levert dat op? *Mindmaps* behoren tot de zogenaamde *graphic organizers* (Kim, Vaughn, Wanzek & Wei 2004).

Binnen de lessen begrijpend luisteren kunnen *mindmaps* een instrument zijn om kinderen gericht en kritischer te laten luisteren. Door middel van lijnen, pijlen en een ruimtelijke ordening kan informatie uit teksten op een overzichtelijke manier neergezet worden op papier. Zo is in één oogopslag te zien hoe informatie uit de tekst met elkaar in verband staat.

Bij de start van een nieuw thema wordt vaak een woordweb gemaakt om vast te stellen wat de kinderen al over een bepaald onderwerp weten. De voorkennis van de kinderen kan verder worden verdiept en gestructureerd door het maken van een *mindmap*. Dit geeft inzicht en overzicht. Om van een woordweb een *mindmap* te maken worden drie momenten voorzien.

Door bij alle woorden betekenisvolle afbeeldingen te plaatsen, zijn kleuters al in staat om de *mindmap* te 'lezen'. Uit onderzoek naar effectieve strategieën voor begrijpend lezen en woordenschatverwerving blijkt dat visualiseren een positief effect heeft (Förrer & van de Mortel 2010; De Koning & van der Schoot 2013).

3. Hoe ziet dat eruit in de praktijk?

3.1 *Mindmappen en begrijpend luisteren*

De *mindmappen* worden steeds via een vaste structuur opgebouwd: over wie gaat het verhaal, waar speelt het verhaal zich af, wat is het probleem en hoe wordt het opgelost.

De opmaak van zo'n *mindmap* gebeurt verdeeld over drie activiteiten. Na deze momenten van opbouw wordt de *mindmap* gebruikt ter ondersteuning van de vertel-tafel of als 'voorleeskaart' in de boekenhoek. Daarom wordt er gekozen om *mindmaps* te maken van boeken die dienst doen als rode draad binnen de klaswerking gedurende een langere periode. Om kleuters vertrouwd te maken met het concept, wordt er steeds een afbeelding van het prentenboek in het midden van het blad gekleefd. Vanuit de foto vertrekt er een tak naar het woord *wie*. De juf leest het verhaal voor en nodigt de kleuters uit om goed te luisteren over wie het verhaal gaat. De kleuters gaan heel gericht luisteren en achterhalen zo de verschillende personages. Deze worden getekend of gekleefd bij de tak. Dit systeem van werken wordt herhaald voor de andere takken. De *mindmap* kan later verzameld worden in de boekenhoek en meegenomen worden naar de volgende klas. Zo kunnen de kleuters samen het boek na vertellen tegen elkaar. Eens de kleuters het systeem kennen, kunnen ze het hanteren om zelf verhalen te maken en boeken te schrijven.

3.2 *Mindmaps en woordenschatontwikkeling*

Om van een woordweb een *mindmap* te maken worden eveneens drie activiteiten voorzien. Tijdens een eerste moment verzamelt de juf met de kleuters woorden die een bepaald woord bij hen oproept. Waaraan denk je als je het woord *mama* hoort bijvoorbeeld? De kleuters associëren *mama* ongetwijfeld met verschillende dingen. De juf noteert/tekent ze op verschillende kaartjes om ze daarna te visualiseren. Tijdens een tweede moment gaat ze samen met de kleuters denken. Dit gebeurt door de kleuters te laten verwoorden waarom bepaalde woorden volgens hen bij elkaar horen. De kaartjes worden ondergebracht in vier groepen (bv. *mama is*, *mama doet*, *mama houdt van*, *mama maakt*). Tijdens het derde moment wordt de *mindmap* samen 'gelezen' in een kleine groep. Hierna wordt ze opgehangen in de onthaalhoek, zodat de kleuters er samen over kunnen praten en de juf er regelmatig naar kan verwijzen tijdens kringmomenten. Nadien wordt ze in de boekenhoek geplaatst zodat de kleuters gedurende heel het schooljaar kunnen terugblikken naar de thema's die aan bod gekomen zijn. Op die manier wordt de woordenschat die opgebouwd werd verder ingeslepen.

3.3 *Gericht luisteren als voorwaarde*

Om de techniek van het *mindmappen* te kunnen toepassen zoals hierboven beschreven, is het noodzakelijk dat kinderen gericht kunnen luisteren. Om hiervan werk te maken is het van groot belang om daar bij de jongste kleuters systematisch aan te werken. Het is van belang om bewust in te zetten op tal van luisterspelletjes, samen met de kleuters te genieten van speelversjes, stil te staan bij allerlei geluiden, aan de slag te

gaan met belletjes, fluitjes en andere eenvoudige instrumenten. Jonge kleuters genieten van het samen beleven en zo bouw je aan een grote luisterbereidheid. Deze attitude vormt de basis voor wat volgt. De aangebracht luisterspeltjes kunnen verzameld worden op een leuke manier en op regelmatige basis aangeboden, aangevuld en gewisseld worden in de boekenhoek. Op deze manier kunnen kleuters er verder zelfstandig mee aan de klas. Bij de overstap naar een nieuwe klas, kunnen ze meegenomen worden.

4. Besluit

Wanneer je kiest om met *mindmappen* te starten, ga je het grootste effect boeken als dit een zaak van het team wordt. Elke leerkracht kan in zijn eigen klas starten en de leerlingen zullen er deugd aan beleven. Het concept zal wel veel meer effect hebben als je hier een actie op schoolniveau van maakt. Begrijpend lezen en woordenschatverwerking stimuleren bij kleuters is immers de verantwoordelijkheid van heel het team. In die zin is het krachtig om samen aan de slag te gaan en na te denken over een mooie groeilijn doorheen de kleuterschool. Als collega's samen rond de tafel zitten inspireren ze elkaar en leren ze zo weer nieuwe dingen en groeit de motivatie om er samen voor te gaan. Eens kleuters vertrouwd zijn met de basisprincipes van het concept kunnen leerkrachten oneindig veel toepassingen aanbieden en groeit de betrokkenheid. De mondelinge en schriftelijke vaardigheden worden via deze werkvorm op een heel betekenisvolle en functionele manier voortdurend gekoppeld. We ervaren dat kleuters door te werken met *mindmaps* gemotiveerd worden om actief mee te denken (er ontstaat een intense, natuurlijke wisselwerking tussen voorkennis ophalen en creëren), een geoefende luisteraar worden (kritisch en gericht) en een grotere s opbouwen. Hieruit besluiten we dat kleuterleidsters die het *mindmappen* systematisch gebruiken om hun aanbod te ondersteunen impliciet werken aan een brede basis voor begrijpend lezen.

Referenties

- Adan-Dirks, R. (2012). 'Assessing vocabulary development'. In: B. Van Oers (ed.). *Developmental Education for young children: Concept, practice, and implementation*. Dordrecht: Springer, p. 87-104.
- Bouwhuis, M. (2014). "Begrijpend luisteren: de basis voor lezen. Taalleesonderwijs in groep 3". In: *JSW*, 88 (5), p. 20-23.
- Hofma, R., & C. van der Veen (2014). "Leer kleuters mindmappen! Je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen". In: *MeerTaal*, 2 (2), p. 19-21.
- Kim, A.H., S. Vaughn, J. Wanzek & S. Wei (2004). "Graphic organizers and their effects on the reading comprehension of students with LD: a synthesis of research". In: *Journal of Learning Disabilities*, 37 (2), p. 105-118.

32ste HSN-Conferentie

Van der Wilt, F., C. van der Veen & C. van Kruistum (2016). “Sociale relaties tussen kleuters. Sociometrisch onderzoek uitvoeren”. In: *HJK*, 43 (7), p. 4-7.

Uden, E. (2011). *Leer Mindmappen... voor kids*. Culemborg: Van Duuren Media.

Leestips

www.mindmappenmetkleuters.nl

www.chielvanderveen.com

www.tonybuzan.com